

O'RTA GURUH YOSHIDAGI BOLALARNI GEOMETRIK SHAKL HAQIDAGI TASAVVURLARINI SHAKLLANTIRISH YO'LLARI

Eshonqulova Shoira Xudoyberdi qizi

Yangiyer pedagogika kolleji Maxsus fanlar kafedrası yetkchi o`qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada o'rta guruh yoshidagi bolalarni geometrik shakl haqidagi tasavvurlarini shakllantirish yo'llari haqida so'z boradi.*

Annotation: *This article talks about ways to form the imagination of children of the middle age group about geometric shapes.*

Аннотация: *В данной статье рассказывается о способах формирования представления детей средней возрастной группы о геометрических фигурах.*

Kalif so'zlar: *Geometrik shakllar, didaktik o'yinlar, o'lchamlar, figuralar*

Geometrik figuralar to'g'risidagi birinchi ma'lumotlarni bolalar o'yinlarda oladilar. O' quv yilining boshida guruhga sharlar nabori, qurish materiallari, geometrik mozaika va, boshqalar olib kiriladi.

Tarbiyachi bolalar bilan o'ynab, o'yinning eng boshidanoq geometrik figuralarning to'g'ri nomini ataydi, ammo bolalarni uni eslab qolishlariga intilmaydi. Mana shu davrda bolalar zehni boyitish, ularda turli shakllar haqida tasavvur to'plash muhim ahamiyatga ega. Ilk yoshdagi guruhlarda bolalar shar va kubni bir-biridan farq qilishga o'rgatilgan edi. Biroq ba'zi bolalar ikkinchi kichik guruhga birinchi marta keladilar, shuning uchun ishni shar va kub bilan tanishtirishdan boshlash maqsadga muvofiqdir.

Geometrik figuralarni bir-biridan farq qilish va ularning ba'zi xususiyatlari bilan tanishish. Bolalarni yangi geometrik figuralar bilan tanishtirmoq uchun ularning modellari bolalarga oldindan tanish bo'lgan modellar bilan taqqoslanadi yoki ikkita yangi model bir-biri bilan; to'g'ri to'rt burchakni kvadrat bilan, sharni kub bilan, silindrni kub va shar bilan taqqoslanadi. Avval ular jufflab taqqoslanadi, keyin esa figuralarning guruhlari bir-biri bilan masalan, kvadrat guruhi uchburchaklar guruhi bilan taqqoslanadi va hokazo.

Figuralarni ko'rib chiqish va bir-biriga qiyoslash ma'lum tartibda olib boriladi: «Bular nima? Rangi qanaqa? O'lchamlari qanday? Nimadan yasalgan? Bir-biridan nima bilan farq qiladi? Qaysi tomonlari bir-biriga O'xshaydi?»

Savollarning ma'lum tartibda berilishi bolalarni figuralarni izchillik bilan ko'rib chiqishga va tekshirishga, bir xil belgilariga qarab taqqoslashga,

muhim belgilarini ajratib ko'rsatish, nomuhim belgilari (rangi, o'lchamlari, materiali, fazodagi joylashishi) ga e'tibor bermaslikka o'rgatadi. Bolalarni figuralarning modellari bilan xilma xil ish bajarishlarini tashkil etish muhim ahamiyatga ega, chunki bu modellar haqidagi tasavvurlar darajasi shaklni idrok etish tajribasining boyligi bilan belgilanadi.

Modellarni sezish — harakat vositasida tekshirib chiqish katta ahamiyatga ega. Ko'rib idrok etishda qo'lning ishtirok qilishi shakllarni yaxshiroq idrok etishga yordam beradi.

Bolalar modelni barmoqlarining uchi bilan ushlab ko'rib, uning konturi atrofidan barmoq yurgazib chiqadilar. Pedagog ularni figura konturi bo'ylab barmoq harakatini kuzatib borishga undaydi: «qaranglar, barmoq uning atrofidan qanday aylanadi?» Model konturi atrofidan barmoq yurgazish uning satqi bo'ylab qo'l yurgazib chiqish bilan tugallanadi.

Bolalar modellarni yumalatib, har xil holatlarda qo'yadilar va ularning qanchalik to'g'ri yoki to'g'ri emasligini aniqlaydilar.

O'rta guruhda bolalargamashg'ulotdan tashqari vaqtda figuralarni farq qilishni mashq qildirish uchun «Nima yo'q bo'lib qoldi?» yoki «Nima o'zgardi?» kabi o'yin mashqlari va didaktiko 'yinlardan keng foydalaniladi. Bolalar qaysi figurani yashirganlari yoki almashtirib qo'yganliklarini aytadilar.

«Ajoyib qopcha» o'yini turli variantlarda o'tkaziladi. Bolalar figuralarni taniydilar, ko'rib idrok etiladigan namunaga qarab uni paypaslab ko'rib topadilar yoki, aksincha, ushlab ko'rib idrok etilgan namuna asosida figurani ko'rib topadilar.

«O'z o'yingni top», «Samolyotlar» kabi o'yinlar figuralar shaklini idrok etishdagi konstantalik (turg'unlik)ni o'stirishga imkon beradi. Bu o'yinlarda shnurlardan yasalgan kvadratlar, uchburchaklar va boshqalar uychalar, aerodromlar vazifasini bajaradi. Mazkuro 'yinlar takroriy o'tkazilayotganida bunday uychalar va aerodromlarning o'lchamini kattalashtirish maqsadga muvofiqdir.

Individual mashqlar o'tkazish uchun «Juffingni top», «Kartochkaga mos figurani top» va boshqa shu kabi o'yinlardan foydalaniladi. Bolalar figuralarning rangli va kontur tasvirlarini taqqoslab, tegishli shakllarni topadilar.

Predmetlarning shakllarini geometrik namunalar bilan solishtirib ko'rish. Bolalar oldin geometrik figuralarni ularga o'xshash shakldagi predmetlar bilan solishtirib ko'rishni mashq qiladilar. Ular figuralarning modellariga mos predmetlarni tanlab oladilar. Geometrik figuralarni boshqa predmetlardan ajratib olishga, ularga namuna ma'nosini berishga mana shunday qilib

erishiladi. “Xuddi mana shunday shakldagi predmetni top”, “Men aytgan narsani top” va boshqa shu “kabiyo ‘yin mashqlari o‘tkaziladi.

Bolalar predmetlarning shakllarini geometrik namunalar bilan bevosita taqqoslashdan predmetlarning shakllarini so‘z bilan ta‘riflashga o‘tadilar.

Mashqlar uchun avval oddiy shaklda bo‘lgan, detallari yo‘q predmetlar tanlab olinadi. Bir turdagi (hap xil shakldagi bayroqchalar, taxtachalar va shu kabilardan) va har xil turdagi predmetlar (kvadrat shaklli ro‘mol, to‘g‘ri burchakli sharfcha, uchburchakli ro‘mol, galstuk) dan foydalanish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YHATI:

1. “Ilk qadam” Davlat o‘quv dasturi O‘RMTV Toshkent-2022
2. M.E. Jumayev. —Bolalarda boshlang‘ich matematik tushunchalarini rivojlantirish nazariyasi va metodikasill Toshkent. «Ilm-Ziyo» Qo‘llanma - 2013
3. Qudrat Do‘stmuhammad. —1 dan o‘ngachall MTM tayyorlov guruhlarini uchun tavsiya Toshkent. «Sharq»-2000